

ПРОБЛЕМИ НА ПРЕХОДА КЪМ ПАЗАРНИ СТРУКТУРИ ПРИ ПРОИЗВОДСТВОТО НА СВИНСКО МЕСО

ИВАН ИВАНОВ, АТАНАС СТОЯНОВ, ДИМИТЪР АРКАДИЕВ, ГРОЗДАН ТАНЕВ
Висш институт по зоотехника и ветеринарна медицина – Стара Загора

В процеса на адаптирането към изискванията на пазарния механизъм аграрното стопанство трябва да изменя както производствените си структури, така и организационните форми на търговия със селскостопански продукти. Този преход от централизирано планово стопанство трябва да отчита традициите и културата на народа, икономиката на страната, технологията на производство и други условия.

Пазарният механизъм е човешко творение, променлив набор от съждения за индивидуалните права и отговорности на производителите и държавата. Съвсем основателно Рийч посочва, че „... всяка нация има своя версия на пазара...“ (3). Каква е днешната ни пазарна версия от икономическа, социологическа, ветеринарномедицинска дейност и други гледни точки за производството и търговията с животински продукти. Изходен момент е да се разделим с рудиментарното мислене за пазара, което не само ни прави архаични, но няма да позволи да се разгънат потенциалните възможности на производствената база. Възниква въпросът – какво ще се прави създадената база на свиневъдството и другите отрасли на животновъдството.

Съвременният пазарен механизъм в Западна Европа е една динамична система, изградена на базата на регулирането и дерегулирането на производството от страна на държавата. Регулирането на пазара на даден продукт означава баланс между пазарната свобода и централизирания контрол на държавата чрез икономически прийоми (квоти, лихвени проценти, цени, данъци и др.), а с дерегулирането се определя промяната в естеството на държавната намеса. По този начин се повишава и намалява икономическият интерес за производство и търговия с продукти в националното стопанство.

Целта на настоящото проучване е да се обособят възможности за създаване на нови организационни форми на производствената верига на свинско месо в прехода към пазарно стопанство.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Изхожда се от сегашното състояние на селското стопанство (свиневъдството) и перспективата за неговото развитие.

Възстановяване собствеността на земята и

изграждането на частни стопанства, селскостопански кооперации, борси, сдружения и други. Използвани са действащите в момента нормативни актове: Законът за собствеността и ползването на земеделските земи, Законът за преобразуване и приватизация на държавни и общински мероприятия, Търговският закон, Законът за кооперациите, статистически данни, лични проучвания и наблюдения на авторите.

Методите, които се използват, са: икономически анализ и синтез, анкети, експертни оценки и др.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Изграждането на пазарните структури в селското стопанство трябва да се съобразяват със сегашните реалности на възстановяване на собствеността на земята, наличието на големи животновъдни обекти за отглеждане на свине и птици и други животни, централизирана селекционно-племенна работа, обвързаността на животновъдството с държавното индустриално фуражно производство, държавно регламентирана ветеринарна служба, сравнително висок професионализъм на заетите в селското стопанство и редица други фактори. В тази ситуация едва ли ще издържи проверката на времето и на практиката една от алтернативните тези, че производството и търговията с животински продукти е проблем само на частните стопани, а не проблем на цялото общество – стопаните, общината, държавата.

Една кратка историческа справка относно пазарите на животни в България преди утвърждаването на плановете стопанство би била аргумент против постановката за свободен пазар, ако, разбира се, той не се откъждествява със структури, присъщи за малки селски центрове. Негативно отношение от всяко естество към тях изразява Г. Павлов, като посочва, че за уреждането на пазарите и панаирите на животни се изисква:

„1. Прегледност в излагането на животните, а оттук и достатъчна пазарна площ, категоризиране на животните по вид: коне, говеда, овце и пр.; по стопанска цел: за разплод, за работа, мляко и т.н.;

2. Порядък в разпределението на животните;

3. Удобство за приютяване на закупения за износ добитък (почивни станции);

4. Удобство и специални места за преценка на животните при изложбите.“ (2)

Какви пазарни структури ще се създават след възстановяване собствеността на земята и приватизацията на държавните свиневъдни обекти в най-голяма степен ще отговорим на въпросите, които обществото си поставя относно съхраняването и рационалното използване на материално-техническата база на свиневъдството.

Преходът към пазарното стопанство в селското стопанство у нас започна с възстановяването на собствеността върху селскостопанските земи на собствениците и техните наследници. След този процес те ще решават как да ги използват – дали като самостоятелни производители (фермери), членове на земеделски кооперации, акционерни дружества или като я отдадат под аренда.

Успоредно с връщането на земята се появяват и редица въпроси пред собствениците. Какво да произведат? Как и с какво да обработват земята? Как да реализират продукцията? За да се отговори на тези въпроси, са необходими маркетингова стратегия, техника, сгради, животни и други средства за производство. Дворовете на бъдещите земеделски стопани са непригодни за отглеждане на животни и извършване на друга стопанска работа. Те са решавали и понастоящем решават проблеми на домакинството, несвързани изцяло с търговско земеделско производство. Те трябва да се приспособяват за производство на животинска продукция и свързаните с нея дейности. Този процес изисква нормативна уредба, средства и време. Застроително-регулационните планове на населените места не предвиждат строителство на животновъдни сгради, голяма част от стопаните притежават малки дворове, няма канализационна мрежа, нарушават се хигиенните норми на селищата. Бъдещите собственици нямат необходимия паричен капитал за изграждане на съвременни свинеферми. Следва да се постави въпросът, трябва ли обществото да отдели безлихвени и нисколихвени кредити за изграждане на нови бази, след като от материално-техническа гледна точка има добра такава?

След приключване на процеса по връщането на земята у нас, от една страна, ще се появят собственици със земя и дялове (части) от средствата за производство и, от друга, ще са държавните свинекомплекси и други животновъдни обекти с държавна собственост.

При тези условия в един момент държавното регулиране и поддържане на единната производствена верига на свинско месо ще се разстрои, а може и да се разпадне.

Това налага да са готови алтернативни организационни форми за изграждане на производствената верига на свинско месо и дори нейното усъвършенстване в условията на зараждащото се пазарно стопанство.

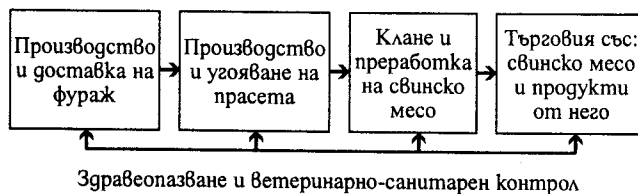
Важна роля в реструктурирането на собствеността ще играе акционерната собственост, която може да бъде еднотипна и смесена. За създаването на акционерната собственост у нас има вече изградена нормативна уредба. Тя е форма за приватизация, без да се ликвидира целостта на активния производствен капитал. В тази ситуация ние смятаме, че икономически е целесъобразно създаване на търговски дружества с ограничена отговорност между акционерния капитал в свинекомплексите и собствениците на земя. В някои случаи ще се появят и съдружници – едновременно собственици на земя и акции от съответен свинекомплекс, а също и такива само с акции. Приемане становището за създаване на дружества с ограничена отговорност като най-подходяща форма, защото собствениците ще бъдат с различен размер и вид на капитала, съответно да носят и различна отговорност и различно участие при управлението на дружеството. По този начин се обединяват – земя, труд под различни форми (нает и на собствениците на земя и акции), капитал, технология и мениджмънт, които ще функционират в единна система на производство на свинско месо.

Дружествата с ограничена отговорност ще бъдат в правото си да се разпореждат със собствеността и с нейното развитие. То ще има реална икономическа сила и интерес да развие собствена база за получаване, преработка и търговия със свинско месо, т.е. затваряне на веригата на производство и реализация на свинско месо и продуктите от него.

Производството на краен продукт ще става все повече стремеж на собствениците на земя и работещите в свинекомплексите. Това се диктува от икономическия им интерес. Така те ще могат да получават и потенциална печалба от производството на такива продукти, явяващи се суровини на близки до тях производства.

Размерът на така формираните фази, дадени на фиг. 1, при производството на свинско месо в нашата страна в настоящия момент следва да се определя от капацитета на втората фаза. Производството и доставката на фураж ще се определи на количествените и качествените характеристики на обектите и природните дадености на района, а именно капацитетът на свинекомплексите, продуктивността на свинете и средните добиви на необходимите фуражни култури.

Размерът на мощностите за клане и преработка на свинско месо зависи от броя, здравословното състояние и прираста на свинете за угояване, а размерът на търговската мрежа ще зависи от начините и възможностите за реализа-

Фиг. 1. Схема на фазите на производство на свинско месо.

Таблица 1
Продуктивност на свинете и необходимостта от фураж и обработваема земя за свиневъдните фирми край Стара Загора (средно за периода 1985–1989 г.)

Фирма	Средногодишен брой на майките	Родени прасета от една майка	Отбихни прасета от една майка	На една майка		Среднодневен пожизнен прираст	Прираст в сичко тона	Разход на фураж за 1 кг прираст	Фураж в сичко тона	Необходима обработваема земя в сичко	В т.ч.			
				угоени	за разплод						за царевица	за сечетик	за пшеница	за люцерна, соя и др.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ЕООД – Боздуганово	1200	19,16	15,75	7,3	6,8	420	1840	4,620	8500	19180	9122	4062	2236	3760
ЕООД – Могила	2500	19,20	17,12	15,5		412	4260	4,640	19767	43717	21052	9562	5263	7840

Таблица 2
Средно производство на свинско месо в кланично тегло през периода 1985–1989 година

Фирма	Угоени свине в брой	Средно дневно за 250 дни в брой	Месо в кланично тегло в т	Средно за 250 дни в т
1	2	3	4	5
ЕООД – Боздуганово	8760	33,0	616	2,464
ЕООД – Могила	38750	155,0	2730	10,920

ция на готовата продукция, тъй като една част от производството може да се организира като клане и собствена търговия на свинско месо, а друга да се реализира в месопереработвателни предприятия (месокомбинати, колбасарски работилници и др.).

В таблица 1 се привеждат средни данни за периода 1985–1989 година за продуктивността на свинете-майки, среднодневния пожизнен прираст при свинете, разхода на фураж общо и за единица продукция и произведения прираст. На основата на тях, средните добиви и структурата (1) на изразходвания фураж във втората част на посочената таблица се определя размерът на земята, която ще задоволи основните потребности от фураж. От нея се разбира, че за свиневъдната фирма в Могила е необходима 43 717 дка обработваема земя, а за фирмата в Боздуганово – 19 180 дка.

От анализа на таблица 2 се разбира, че среднодневното производство на свинско месо в кланично тегло съответно по фирми е 10,920 тона и 2 464 тона, което количество е достатъчно за

разкриване на собствени преработвателни предприятия и търговска мрежа в Стара Загора. По този начин директното контактуване с потребителя ще увеличи отговорността на производителите за качеството на месото и за създаване на собствени „марки“.

ИЗВОДИ

1. При изграждането на пазарните структури в аграрното стопанство трябва да се отчитат конкретните условия;

2. Дружеството с ограничена отговорност е най-подходящата организационна форма за обединяване на фазите при производството на свинско месо.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Алексиев, А. и кол.* Норми за хранене на селскостопанските животни и таблици за хранителността на фуражите. Земиздат, С., 1984.
2. *Павлов, Г.* Обществена ветеринарна медицина. Избрани статии, С., 1948, 474.
3. *Рийч, Р.* Трудът на нациите. Как да се подготвим за капитализма на XXI век. С., 1992, 161.
4. Закон за собствеността и ползването на земеделските земи – ДВ, бр. 7, 20, 74 от 1991 г., бр. 18 и 28 от 1992 г.
5. Закон за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия – ДВ, бр. 38 от 1992 г.
6. Закон за кооперациите – ДВ, бр. 91 от 1991 г., бр. 34 и 35 от 1992 г.
7. Търговският закон – ДВ, бр. 48, 1991 г.